

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง หลักการและรูปแบบในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ของศูนย์แสงอรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 3.1 วิธีการดำเนินการวิจัย
- 3.2 ประชากรเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือในการวิจัย
- 3.4 การเก็บข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1.1) การศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง ได้แก่

- ศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาเสพติดในพื้นที่ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดจังหวัดแม่ฮ่องสอน (ศปส.จ.แม่ฮ่องสอน) ข้อมูลจากส่วนเฝ้าระวังและประมวลผล สำนักงาน ปปส.ภาค 5 เอกสาร รายงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ศึกษาถึงรูปแบบ ขั้นตอนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในรูปแบบสมัครใจจากเอกสาร บทความ งานวิชาการ ชุดองค์ความรู้จากประสบการณ์ของศูนย์บำบัดทางเลือก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1.2) เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดไว้ เป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์หรือเกี่ยวข้องในปรากฏการณ์การมีส่วนร่วม และเชื่อมโยงกับกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ โดยการใช้แบบสัมภาษณ์จากกลุ่มองค์กร ภาคิพันธมิตรที่ทำงานประสานและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์แสงอรุณ เกี่ยวกับการหนุนเสริมทรัพยากรและงบประมาณ รวมถึงรูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ

3.2 ประชากรเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาเลือกเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้รู้และเข้าใจในกระบวนการการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยการคัดเลือกประชากรที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 4 กลุ่มหลัก ซึ่งประกอบไปด้วย

- 1) เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์แสงอรุณ
- 2) ผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษาและผู้ที่เคยผ่านการบำบัดยาเสพติด โดยกระบวนการของศูนย์แสงอรุณ
- 3) ผู้นำทางการและผู้นำทางธรรมชาติในพื้นที่เป้าหมายของศูนย์แสงอรุณ ซึ่งทำงานร่วมกับศูนย์แสงอรุณ ในการนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการการบำบัดรักษา
- 4) กลุ่มองค์กรภาคีพันธมิตรที่ทำงานประสานและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์แสงอรุณ ซึ่งมีความเข้าใจในกระบวนการการบำบัดรักษาของศูนย์

กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์แสงอรุณทั้งหมด จำนวน 4 คน

โดยคัดเลือกจากบุคลากรที่มีประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจ และเป็นผู้ปฏิบัติงานในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในศูนย์แสงอรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งศูนย์แสงอรุณมีเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานร่วมทั้งสิ้นจำนวน 4 คน จะใช้ทั้งหมดเป็นผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์

กลุ่มที่ 2 ผู้เข้ารับการบำบัดและผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดจากศูนย์แสงอรุณ จำนวน 15 คน

โดยคัดเลือกจากผู้ผ่านการบำบัดและผู้เข้ารับการบำบัดในศูนย์แสงอรุณ ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2554 ซึ่งมีทั้งผู้ที่ติดซ้ำ และบุคคลที่ยังไม่ได้เข้ารับการบำบัดยาเสพติด ทั้งนี้ผู้ที่เข้ารับการบำบัดที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัย ได้แก่ผู้ที่ได้รับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูตามรูปแบบกระบวนการของศูนย์แสงอรุณ ข้อจำกัดของศูนย์แสงอรุณจะมีจำนวนผู้เข้ารับการบำบัดในแต่ละช่วงเวลาไม่เท่ากัน ดังนั้นการศึกษาวิจัยจึงกำหนดผู้ให้ข้อมูล จากการลงทะเบียนผู้เข้ารับการบำบัดของศูนย์แสงอรุณ ซึ่งอาจมีประมาณช่วงละ 15 คน โดยจะใช้ทั้งหมดเป็นผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มที่ 3 ผู้นำทางการและผู้นำทางธรรมชาติในพื้นที่ดำเนินงานของศูนย์แสงอรุณ ทั้งหมด 10 หมู่บ้าน จำนวน 10 คน

โดยคัดเลือกจากรายชื่อแกนนำที่มีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการคือ กลุ่มผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่เป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์แสงอรุณจำนวน 10 คน สำหรับแกนนำทางธรรมชาติ ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ เชื่อฟัง และมีบทบาทหน้าที่ในการทำงาน

เชื่อมประสานกับศูนย์แสงอรุณ ในด้านการเฝ้าระวังและติดตามผู้ที่ผ่านการบำบัดกลับสู่ชุมชน จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 4 กลุ่มองค์กรภาคีพันธมิตรที่ทำงานประสานและสนับสนุนการดำเนินงานด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ จำนวน 7 คน

โดยทำการคัดเลือกตัวแทนจากหน่วยงาน/องค์กรที่ให้การสนับสนุนทรัพยากรงบประมาณอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเป็นเจ้าของพื้นที่ที่ทำงานประสานและสนับสนุนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกับศูนย์แสงอรุณ โดยตรง ดังนี้

- เจ้าหน้าที่สำนักงาน ปปส.ภาค 5	จำนวน 1 คน
- เจ้าหน้าที่มูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย	จำนวน 1 คน
- เจ้าหน้าที่ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด อำเภอปาย	จำนวน 1 คน
- เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย	จำนวน 1 คน
- เจ้าหน้าที่คริสตจักรวัฒนา	จำนวน 1 คน
- เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลปาย	จำนวน 2 คน

3.3 เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์
2. แบบบันทึกสังเกตการณ์

- การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนที่ใช้ฐานการมีส่วนร่วมผ่านวิธีการ กิจกรรมต่างๆ ดังนั้นการเก็บข้อมูลจำเป็นต้องสร้างความรู้จักคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง รวมทั้งการสอบถามโดยการสัมภาษณ์ การสังเกตสิ่งแวดล้อมและปฏิกิริยาของผู้ให้ข้อมูลตลอดเวลา เพื่อเก็บเหตุผล ประเด็นและประสบการณ์ที่สำคัญ รวมทั้งความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลนำมาวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลเพื่อได้ข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด

- การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งในลักษณะแบบมีโครงสร้าง (Structured

Interview) โดยออกแบบสัมภาษณ์ 4 ชุด คือ

- ชุดที่ 1 สำหรับผู้เข้ารับการบำบัดและผู้ผ่านการบำบัดจากศูนย์แสงอรุณ
- ชุดที่ 2 สำหรับเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์แสงอรุณ
- ชุดที่ 3 สำหรับผู้นำชุมชน
- ชุดที่ 4 สำหรับภาคีที่เกี่ยวข้อง

มีแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 รูปแบบ หลักการ กระบวนการบำบัดรักษา พี่นฟูผู้ติดยาเสพติด และผลการดำเนินงานของศูนย์แสงอรุณด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนากระบวนการดำเนินงานของศูนย์แสงอรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด (ดูรายละเอียดในภาคผนวก)

แบบบันทึกสังเกตการณ์ มีรายละเอียด ดังนี้

แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เป็นแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อบันทึกรายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์ สังเกต โดยผู้วิจัยได้แบ่งสัดส่วนของแบบบันทึกออกเป็น 2 ส่วนสำคัญได้แก่ ส่วนที่เป็นการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สังเกต กับส่วนที่เป็นการบันทึก ข้อสังเกตและข้อคิดเห็นต่างๆ รวมถึงประเด็นสำคัญจากการแลกเปลี่ยน สัมภาษณ์เพิ่มเติมหลังจากที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละช่วงเวลา

3.4 การเก็บข้อมูล

ด้วยแหล่งข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มหลัก การเก็บข้อมูลในแต่ละกลุ่มจึงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและความเหมาะสม ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. ร่วมนมัสการพระเจ้าซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทางศูนย์บำบัดแสงอรุณจัดทุกวันอาทิตย์ ซึ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมจะเป็นเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ ผู้เข้ารับการบำบัด เป็นการสังเกตพฤติกรรม และรูปแบบวิธีการบำบัดรักษาทางใจที่ทำความรู้กับการบำบัดรักษาทางกาย และใช้เวลาหลังจากนมัสการพระเจ้าพูดคุยเพื่อสร้างความสนิทสนมกับผู้เข้ารับการบำบัด โดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มพี่น้องลาหู่ การสัมภาษณ์จะเน้นการพูดคุยแลกเปลี่ยน บอกเล่าประสบการณ์และเหตุผลของการติดยาเสพติด รวมถึงรูปแบบวิธีการบำบัดรักษาของศูนย์แสงอรุณ

2. เทปบันทึกเสียงและกล้องถ่ายภาพเพื่อช่วยให้การทำความเข้าใจและวิเคราะห์ข้อมูลในบางกรณีที่เป็น

3. การเก็บข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์แสงอรุณ ผู้เข้ารับการบำบัดและผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ ผู้นำทางและผู้นำทางธรรมชาติในพื้นที่เป้าหมาย ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง เน้นสร้างความสัมพันธ์ ความเป็นกันเอง ความจริงใจ และให้เหตุผลวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ รวมผลที่จะได้รับจากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อสร้างมิติที่

ก่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนการมีส่วนร่วมของแหล่งข้อมูล อีกทั้งผู้วิจัยได้ใช้มิติในฐานะที่ได้มีโอกาสทำงานร่วม รวมทั้งเป็นเจ้าหน้าที่ในองค์กรภาคีที่หนุนเสริมทรัพยากรให้กับศูนย์แสงอรุณ มีความสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์แสงอรุณค่อนข้างดีและได้รับความร่วมมืออย่างดีในการให้ข้อมูล ที่สำคัญคือทางศูนย์แสงอรุณยังเป็นตัวกลางที่ช่วยเชื่อมประสานระหว่างผู้วิจัยกับแหล่งข้อมูลอื่นๆ อาทิ ผู้นำในพื้นที่ ผู้เข้ารับการบำบัดรักษา รวมถึงกลุ่มองค์กรภาคีพันธมิตรที่ทำงานประสานและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์แสงอรุณ การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะเน้นการทำความเข้าใจในกฎเกณฑ์ บริบท ข้อจำกัด และวิถีคิดของแหล่งข้อมูล โดยประเด็นคำถามจะเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎีที่เป็นแนวทางในกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ

4. ทำการสังเกตข้อมูลทางกายภาพและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในศูนย์ รวมถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้ผ่านการบำบัด และชุมชนเป้าหมาย โดยอาศัยจากการพิจารณาจากภูมิศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในพื้นที่ รวมถึงการสังเกตปฏิสัมพันธ์ของศูนย์กับชุมชน รวมถึงปฏิสัมพันธ์กับองค์กรหน่วยงานภาคีที่เข้ามาหนุนเสริมการทำงานและกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ในเครือข่าย

5. การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจากผู้ที่ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามหัวข้อหลักที่ได้กำหนดไว้ พร้อมทั้งดำเนินการบันทึกข้อมูล บันทึกเสียงและถ่ายรูปเป็นบางกรณี โดยข้อมูลจะได้จากการสัมภาษณ์ 4 กลุ่มหลัก ที่กำหนดไว้ ได้แก่

- 1) เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์แสงอรุณ
- 2) ผู้เข้ารับการบำบัดและผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ ทั้งในส่วนของผู้บำบัดที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย และนอกพื้นที่
- 3) ผู้นำทางการและผู้นำทางธรรมชาติในพื้นที่เป้าหมาย
- 4) กลุ่มองค์กรภาคีพันธมิตรที่ทำงานประสานและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์แสงอรุณ

6. ในส่วนของกลุ่มองค์กรภาคีพันธมิตรที่ทำงานเชื่อมกับศูนย์แสงอรุณ เป็นการสัมภาษณ์เพื่อมุ่งเน้นข้อมูลทัศนคติ แนวคิด ผลที่ได้รับจากการสนับสนุนงบประมาณให้กับทางศูนย์แสงอรุณ การเชื่อมประสานงานกันในด้านต่างๆ ผลเชิงประจักษ์จากการดำเนินการบำบัดรักษา และฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ รวมทั้งข้อจำกัด แนวทางการปรับปรุงแก้ไข เพื่อการพัฒนาวิธีการดำเนินงานบำบัดรักษา และฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้มาจากแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกสังเกตการณ์ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยพิจารณาจากเวลา สถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน โดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ศึกษามาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ เนื่องจากเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จึงใช้การวิเคราะห์เชิงอธิบาย (Explanatory Research) ซึ่งอธิบายความจากข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์บริบทแวดล้อม เวทีการประชุม และจากแบบสัมภาษณ์บุคคล โดยเป็นการพรรณนา บรรยาย สรุปเป็นประเด็น และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการศึกษาเอกสาร (Document Research) ซึ่งจะคำนึงถึงบริบทและสภาพแวดล้อมของข้อมูลเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ประกอบว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ทั้งในเรื่องของทฤษฎีแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ปัจจัยและองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์แสงอรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน